DANSKE MUSEER

2

1988

I anledning af lovrevisionen

Debat

Lokalmuseerne har en status, der gør det muligt for dem at forbinde sig med mange forskellige strømninger og interesseområder i tiden. De er for størstedelens vedkommende selvejende institutioner, som gennem bestyrelsens sammensætning styres af amt, kommuner og museumsforening med en ordnende hånd fra det selvvalgte organ, Statens Museumsnævn. Og hvis det stadig har gyldighed, at statens museer forvalter Danmarks kulturarv, så lad os sige, at lokalmuseerne forvalter folkets kulturarv, tæt på det geografiske arbejdsområde, lokale bevilgende myndigheder, kommunale ambitioner, amtslige helhedsbestræbelse og folkelige bevægelser. De gør det godt, og de gør det billigt, og indtil nu har de holdt balancen så nogenlunde.

Men museumsbegrebet er ikke uforanderligt. Det skifter indhold med det omgivende samfund. Hvad er da kulturarven og museumsbegrebet i dag? Er det branchemuseer, industrimuseer, økomuseer, flymuseum, vejmuseum, kvindemuseum sammen med de ældre begreber, forhistoriske museer og folkemuseer?

Svaret er ja. Det er altsammen synlige udtryk for museumsbegrebet – thi specialet er overalt det samme, nemlig at sætte focus på væsentlige kulturelle foreteelser og ændringer i samfundet, belyse det gennem undersøgelser, indsamlinger, udstillinger og publikationer, samt på anden vis nyttiggøre den indhentede viden ved at indgå i samarbejde om planlægning af samfundet på forskellige beslægtede områder. I dag er mange lokalmuseer således med baggrund i deres specialviden dybt engagerede i den fysiske planlægning af de områder, som de forvalter. Dette arbejde efterlader sig ofte synlige spor i landskabet fra sandflugtsmuseum og molérmuseum til fiskerimuseum og elmuseum. Et netværk af små og store egnstypiske attraktioner skabes gennem landsomfattende samarbejde og specialisering.

Meget tyder på, at lokalmuseerne for at konsolidere sig og for at skabe respekt omkring det arbejde de udfører, fremover bør sikre sig faste samarbejdsrelationer indenfor folkelig oplysning, fysisk planlægning og turisterhverv. Man diskuterer, man sponsorerer, man privatiserer og synes, at nu er *det* rigtigt, og så er det dog sådan, at skal noget nyt bygges op, så bygger man fra administrativt hold på egne institutioner og lader de selvejende institutioner køre deres eget friløb i stedet for at bruge dem. Måske skulle man med rettidig omhu indse, hvad der gennem de sidste 20 år er skabt af museer rundt om i Danmark og med rettidig omhu prøve at få forrentet den investerede kapital ved at sætte den til at arbejde i stedet for at fryse den inde.

Ulla Thyrring ***Herning Museum***

Statsanerkendelser på vej?

Indtil 1985 blev i gennemsnit et par museer statsanerkendt om året. Nye statsanerkendelser skaber et bevillingsmæssigt problem, hvis statens samlede tilskud til museerne ikke øges. Derfor har ingen nye museer opnået statsanerkendelse siden 1986. Dog foreligger der hele syv ansøgninger om statsanerkendelse, og to af museerne blev allerede 1986 indstillet af Statens Museumsnævn til statsanerkendelse ...

Af Lars M. Banke
fuldmægtig
Statens Museumsnævns sekretariat

Hørskætning ved Ringsted Landbrugsmuseum, 1987.

Der er i øjeblikket ialt 122 statsanerkendte museer, der modtager statstilskud i henhold til museumslovens almindelige tilskudsordning, dvs. lovens § 12. Af de 122 museer er de 87 kulturhistoriske lokal- eller specialmuseer, 32 er kunstmuseer og 3 er naturhistoriske museer.

Siden den nuværende tilskudsordning blev gennemført i 1976, er der i gennemsnit blevet statsanerkendt et par museer om året. I 1985 blev Nordsømuseet, Læsø Museum og Ebeltoft Museum anerkendt, men siden er der som bekendt ikke statsanerkendt nye museer.

I henhold til museumsloven (§ 10) finder godkendelse som tilskudsberettiget museum – i daglig tale kaldet statsanerkendelse – sted ved særlig bevilling på finansloven. Før ministeren for kulturelle anliggender fremsætter forslag om godkendelse, skal spørgsmålet forelægges for Statens Museumsnævn.

Statens Museumsnævn har i 1986 indstillet to museer til statsanerkendelse pr. 1. januar 1987, men kulturministeriet har meddelt, at ministeriets bevillingsmæssige rammer for 1987 ikke giver mulighed for at indpasse de med statsanerkendelsen forbundne udgifter inden for ministeriets såkaldte totalramme. Ministeriet har på denne baggrund med beklagelse meddelt de to museers bestyrelser, at man ikke *for tiden* har mulighed for at godkende de pågældende museer som tilskudsberettigede i henhold til museumsloven.

I sommeren 1987 har ministeriet – med samme begrundelse – meddelt, at man *fortsat* ikke har mulighed for at godkende de pågældende museer pr. 1. januar 1988.

Med andre ord er der – af økonomiske årsager – ikke i de seneste tre finansår statsanerkendt nye museer.

De økonomiske forhold var da også baggrunden for et af de spørgsmål, som kulturministeriet bad Statens Museumsnævn om at overveje i forbindelse med udarbejdelse af et oplæg til revision af museumsloven i folketingsåret 1987-88, nemlig muligheden for at godkende nye museer indenfor museumsområdets samlede bevillingsramme.

Nævnet afviste denne mulighed; blandt andet fordi et sådant forslag ville være i strid med den generelle tilskudsbestemmelse, nemlig at der til godkendte museer ydes et statstilskud på 40 pct. af de ikke-statslige tilskud. Nævnet foreslog derfor – med henblik på at gøre det muligt for ministeriet på forhånd at budgettere udgifterne i forbindelse med godkendelse af nye museer – at der til formålet hvert år afsattes et beløb på finansloven svarende til 1 pct. af de tilskud, der ydes efter museumslovens § 12. For 1988 ville beløbsrammen – der samtidig ville være retningsgivende for nævnets behandling af ansøgning om statsanerkendelser – være omkring 600.000 kr. Nævnet foreslog samtidig, at ikke-anvendte beløb til formålet kunne overføres til det følgende år. Baggrunden herfor var bl.a., at der ikke nødvendigvis er behov for at godkende nye museer som tilskudsberettigede hvert (eneste) år, medens der andre år kan være brug for mere end den afsatte ramme.

I tilknytning til den ovennævnte meddelelse om at der ikke var mulighed for at godkende nye museer i 1987, gennemførte Statens Museumsnævn – på ministeriets opfordring – en undersøgelse af hvilke museumsinitiativer som museumsrådene havde kendskab til og som kunne forventes at resultere i ansøgning om statsanerkendelse indenfor en 5-års periode.
Undersøgelsen viste, at op til 30 museumsinitiativer kunne forventes at

ville søge om statsanerkendelse i de følgende år, men uden at fornærme nogen må man nok konstatere, at ikke alle disse initiativer vil resultere i statsanerkendelser, bl.a. fordi det lokale økonomiske tilskudsgrundlag for størstedelens vedkommende er langt fra statsanerkendelsesniveauet på omkring 600.000 kr. Det var bemærkelsesværdigt, at omkring halvdelen af de ovennævnte initiativer var at betragte som specialmuseer.

Status er i øjeblikket, at nævnet allerede har indstillet Ringsted Landbrugsmuseum, Grafisk Museum i Odense, Egnsmuseet Holsted-Brørup-Vejen og Greve Museum til statsanerkendelse, medens ansøgninger fra El-museet i Bjerringbro; Give-egnens Museum; Kvindemuseet i Århus og Blicheregnens Museum i Thorning er under behandling i nævnets sekretariat.

Der skal i det følgende gives en kort præsentation af de ovennævnte museer:

Ringsted Landbrugsmuseum
Ringsted Landbrugsmuseum – Museum for Ringsted og Omegn er beliggende på »Klostergården« (Ole Hansensvej 3 i Ringsted). Museet er åbent mandag-torsdag 11-16, fredag 11-15 og søndag 13-16. Museet er lukket lørdag.

Museet ejes og drives af Ringsted Museumsforening, der er oprettet i 1980. I de første år blev museet drevet som et beskæftigelsesprojekt med støtte fra bl.a. Ringsted Kommune, der også er museets nuværende hovedtilskudsgiver. Museet er indstillet til statsanerkendelse som almindeligt kulturhistorisk lokalmuseum, men med hovedvægt på det midtsjællandske landbrugs historie.

Samlingerne består hovedsagelig af landbrugsredskaber fra 1800-1960, men også husgeråd og tekstiler indsamles. Museets permanente udstilling er fra indeværende år »Ørslevbønder – landboreformer og dagligdag på Midtsjælland«. Desuden vises mindre særudstillinger, eksempelvis i 1987, »Husmænd og landarbejdere – en livsform på retur«.

Museets virkeområde er i 1987 udvidet til også at dække bykulturen. I forbindelse hermed er der indgået en samarbejdsaftale med Sorø Amts Museum, der tidligere varetog den lokale kulturhistorie i Ringsted.

Klostergården er hjemsted for Ringsted Landbrugsmuseum. Hovedbygningen er udlejet til kontorer.

Ringsted Landbrugsmuseum havde i 1987 3.800 besøgende, hvoraf halvdelen var fra skoler eller andre institutioner.

Danmarks Grafiske Museum
Danmarks Grafiske Museum er beliggende i Brandts Klædefabrik i Odense og omfatter et udstillingsareal på lidt over 1.000 kvd.m. Museet er stiftet i 1981 og udstillingerne åbnede for publikum i oktober 1984. Museet har åbent hverdage 10-16 og lørdag/søndag 11-17.

Det er Danmarks Grafiske Museums opgave at indsamle, bevare og udforske og formidle dansk grafisk produktion i den forstand, at dets emnemæssige virkeområde er grafiske produktionsmetoder, -processer, -maskiner og -værktøj samt deres udvikling og forudsætninger. Endvidere beskæftiger museet sig med de grafiske fags udøvere og organisationer samt i en vis udstrækning med de grafiske produkter.
I udstillingerne indgår bl.a. arbejdende værksteder.

Den permanente udstilling er bygget således op, at der i de enkelte afsnit vises de produktionsprocesser, som en bog, et kunsttryk eller andet gennemgår, før man har det færdige produkt. Samtidig vises den kronologiske udvikling inden for de enkelte processer: sætning, illustrations- og billedteknik, trykning, bogbinderi, de færdige produkter. Desuden er der en udstilling om papirfremstilling.

Museet er indstillet til statsanerkendelse som landsdækkende kulturhistorisk specialmuseum. Museet er oprettet af en lang række grafiske

Danmarks Grafiske Museum har til huse i Brandts Klædefabrik i Odense.

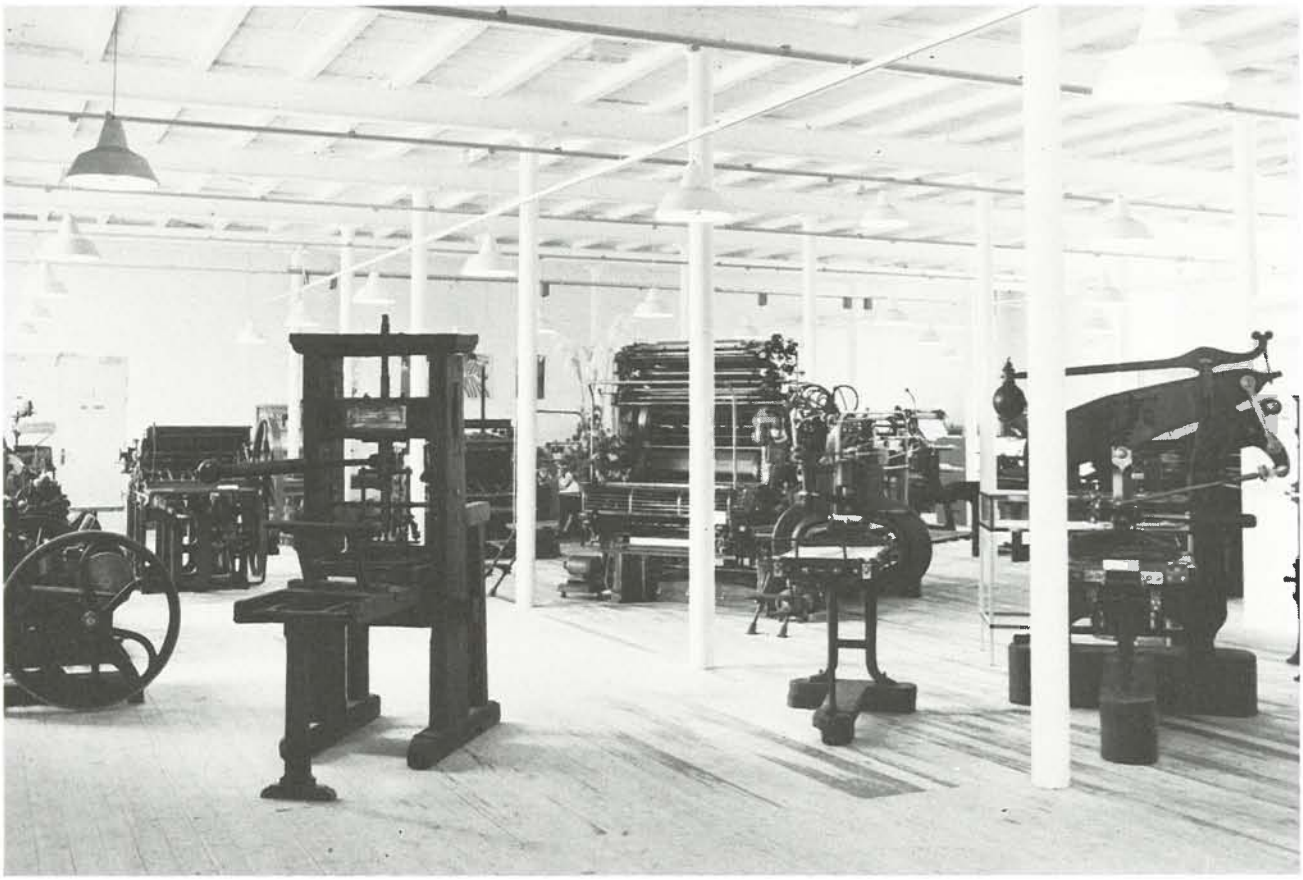

forbund og organisationer, der tilsammen med Odense Kommune garanterer museets driftsniveau. De grafiske fag dominerer også museets bestyrelse, og man kan vel konstatere, at Danmarks Grafiske Museum nok bliver det første statsanerkendte branchemuseum.

Museet havde i 1986 17.000 besøgende.

Kvindemuseet

Kvindemuseet i Danmark ejes og drives af Kvindemuseumsforeningen, der er oprettet i 1982.

Museet har søgt om statsanerkendelse som landsdækkende, kulturhistorisk specialmuseum.

Museets formål er at indsamle, bevare, udforske og formidle genstande og andre former for dokumentation og viden om kvinders liv og virke i den danske kulturhistorie, samt at skabe arbejdspladser for kvinder. Museet koncentrerer sin indsamlings- og undersøgelsesaktivitet indenfor nyere tids kulturhistorie med særlig vægt på forandringer i kvinders liv indenfor de sidste par århundreder.

Museet har indtil nu indsamlet ca. 10.000 genstande hovedsagelig fra det østjyske område. De mest omfattende saggrupper er kvindedragter, køkken- og bryggerstøj, pyntegenstande samt ugeblade.

Museet har siden 1984 vist skiftende udstillinger. På grund af museets uafklarede lokalesituation har museet valgt ikke at opbygge en permanent udstilling. Blandt de større særudstillinger kan nævnes: »Giv plads for liv« (om ungpigedrømme, tjenestepigeliv og moderskab i 30'erne), »... og ellers går det såmænd godt« (om danske kvinders udvandring til Amerika og om det Amerika, der mødte dem i, omkring og lige efter århundredskiftet) og »Fra korssting til katteklør« (kvindelige tekstilarbejder fra traditionelt (kunst)håndværk til nyere billedkunst og skulptur) samt »Flittig og flink eller lidt for fræk« om piger i skolen.

Fra 1984 har museet haft til huse i Århus' gamle rådhus/politistation på Domkirkepladsen, som kommunen stillede vederlagsfrit til rådighed. Museet råder her over ca. 1000 kvd.m. udstillings- og arbejdslokaler samt magasinlokaler. Museets lokaleforhold er af midlertidig karakter.

Museet ledes kollektivt og er i sin opbygning og struktur utraditionel,

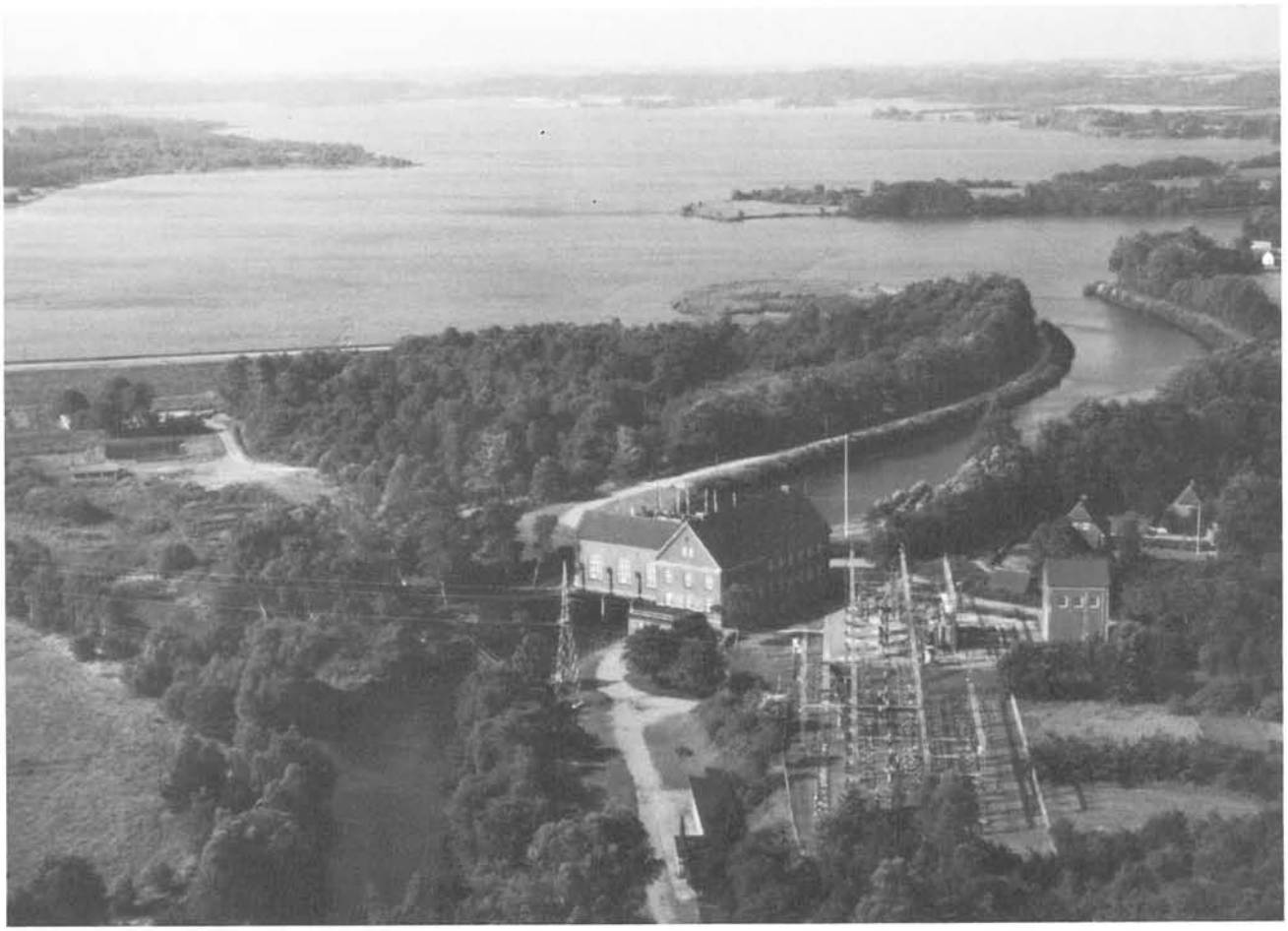

El-museet ligger ved Gudenaacentralen ved Tange Sø i Bjerringbro. Tange Sø blev skabt 1918-1921, og er Danmarks største kunstige sø, med en længde på 13 km.

idet museets daglige ledelse udgår fra museumsforeningens såkaldte stormøde, som afholdes mindst en gang om måneden. Den daglige ledelse mødes mindst en gang ugentligt og er åben for alle aktive foreningsmedlemmer (dog med en forpligtigelse på mindst 3 måneders deltagelse).

Kvindemuseumsforeningen har i øjeblikket omkring 150 medlemmer. Museet har hidtil primært været drevet i form af forskellige beskæftigelsesordninger, men modtager også tilskud fra Århus Kommune samt i indeværende år også fra Kulturministeriet, idet der på finansloven for 1988 er bevilget et midlertidigt særtilskud på 300.000 kr.
Museet er daglig arbejdsplads for omkring 40-50 kvinder, hvoraf kun

museets administrator er fastansat. En tidsbegrænset museumsinspektørstilling forventes dog videreført som fast stilling også.

Museet havde i 1986 ialt 10.000 besøgende.

El-museet
El-museet, Danmarks Museum for elektricitetens fysik, teknologi og kulturhistorie er beliggende i tilknytning til Gudenåcentralen ved Tange Sø i Bjerringbro.

Museet, der er en selvejende institution, har til formål – med udgangspunkt i elektricitetens opdagelse og fysik – at vise den tekniske og kulturelle udvikling af elektricitetens udnyttelse og denne udviklings betydning for samfundets funktioner og for det enkelte menneskes dagligdag i fortid, nutid og fremtid.

Museet har søgt om statsanerkendelse som landsdækkende, kulturhistorisk specialmuseum.

Bag oprettelsen af museet i 1982 står en lang række el-producenter, forsyningsselskaber, el-faglige sammenslutninger, private firmaer, forskningsinstitutioner og offentlige myndigheder. Museets hovedtilskudsgivere er ELSAM og ELKRAFT, samt Bjerringbro Kommune. Muse-

et blev indviet i 1984 – på »Elektricitetens« dag, den 27. august – af daværende energiminister Knud Enggaard.

Ud over at fremvise selve Gudenåcentralen, der er Danmarks største vandkraftværk – etableret i 1921 og stadig i brug – og som giver et realistisk og overskueligt indtryk af elproduktion, har museet opbygget en række større og mindre temaudstillinger om så forskellige emner som lyn, den elektriske vaskemaskines historie og betydning, Poul Henningsen og el-masterne i landskabet m.m. Museets udstillinger i »Thomas B. Thrige laboratoriet« og »den elektriske legestue« er opbygget omkring publikums-aktiviteter, mens det åbne studiemagasin giver et indtryk af en lang række genstande, der belyser el-produktion, -distribution og -forbrug gennem tiderne.

Museet – som i øvrigt fortsat er i en opbygningsfase – har i sommerperioden – 1. maj til 30. oktober – åbent dagligt fra 10-17 iøvrigt i week-ender fra 10-17. Museet havde 30.000 besøgende i 1987.

Give-Egnens Museum

Give-Egnens Museum har ansøgt om statsanerkendelse som kulturhistorisk lokalmuseum med Give Kommune som virkeområde. Kommunen er også museets hovedtilskudsgiver.

Museet, der blev stiftet i 1970, har siden 1983 været ejet og drevet af Give-Egnens Museumsforening. Foreningen har i øjeblikket omkring 300 medlemmer.

Det emnemæssige arbejdsfelt for museet er hovedsagelig landbruget og hedebefolkningens vilkår i nyere tid. Blandt museets særudstillinger kan fra de seneste år nævnes »Fra henkogt medister og saltet flæsk til andelsfrysehus«, »Kartoflen – hedens guld?«, samt »Fri eller bunden i 200 år?«

Museet har – ud over museets leder – ingen ansatte, men der er gennemført en række beskæftigelsesprojekter i tilknytning til museet.

Museet har i øjeblikket lokaler på Ikærskolen, hvor man råder over ca. 600 kvd.m. udstillingsareal. Museets åbningstid er mandag-fredag kl. 13-16.

Udstillingsområdet er opbygget i miljøer omkring en hedegård med gårdsplads, stald og lade. Udenom dette findes de håndværk landbruget var afhængig af, såsom smeden, karetmageren, tømreren, bødkeren, mureren, træskomageren m.v. I en anden afdeling findes eksempler på kommunens erhverv, samt skole- og folkeliv.

Øgelund Frysehus, der som bygning er en del af museets samling, rummer dels originalt inventar, dels en plancheudstilling om frysehuse i Give Kommune.

Museet har ikke registreret besøgstallet.

Interiørbillede fra Give-Egnens Museum. Træskomageren.

Fra særudstillingen i anledning af stavnsbåndsjubilæet »Fri eller bunden i 200 år?« på Give-Egnens Museum 20.6.-15.11.1988.

»Grevegård er en af de store gårde på Hedeboegnen. Den blev udflyttet i 1826 i forbindelse med udskiftning af jordene. Stuehuset blev liggende i selve Greve landsby, mens et nyt stuehus samt længer opførtes på Bækgårdsvej udenfor landsbyen. Gården er nu restaureret udvendigt og istandsættelse til museale formål begynder fra januar 1990. Billedet viser stuehus fra 1826 samt den restaurerede og nyopførte vestlænge«.

Greve Museum
Greve Museum – Egns- og udviklingsmuseum er indstillet til statsanerkendelse som kulturhistorisk lokalmuseum.

Tanken om oprettelsen af et museum i Greve går tilbage til slutningen af 1960'erne og fra midten af 70'erne har Greve Lokalhistoriske Forening været aktivt involveret i planerne, bl.a. gennem indsamling af genstande og dokumentationsmateriale.

I 1980 besluttede Greve Kommune, at »Grevegård« – en udflyttergård fra Greve landsby, opført i bindingsværk i 1826 – skulle indrettes til museum, og et omfattende restaureringsarbejde – udført som beskæftigelsesprojekt – påbegyndtes med museumsformål for øje. 1. april i år ansatte kommunen en museumsinspektør, der som sin hovedopgave i de kommende år har færdiggørelsen af museet, idet selve indretningen af »Grevegårdens« bygninger skal finde sted etapevis. Museet forventer i løbet af planperioden at komme op på et samlet personaletal svarende til 5 fuldtidsansatte.

Greve Lokalhistoriske Arkiv, der tidligere hørte under biblioteksvæsenet, er nu organisatorisk placeret under museet, der i øvrigt er kommunalt ejet.
Museets planlagte undersøgelses-, indsamlings- og formidlingsvirksomhed koncentrerer sig om fire hovedområder:

- naturressourcer og livsformer. Landbrug, gartneri og fiskeri
- strandområdet som »åndehul« for storbybefolkningen
- fra åbent land til forstad
- »Grevegård«.

Museets nuværende samling dækker udelukkende landbokulturen. Omtrent ⅓ af genstandene er tekstiler og resten er overvejende landbrugsredskaber og husgeråd. Museets samlinger er endnu ikke offentligt tilgængelige.

Vedrørende anden del af museets »undertitel« – udviklingsmuseum – fremgår det af museets vedtægter, at museet skal beskæftige sig med tiden fra udskiftningens begyndelse og at museet i sin virksomhed således skal belyse og forklare de forhold, der kendetegner et område, som til stadighed har været præget af kraftige forandringer på grund af hovedstadens nærhed.

Museet forventer at åbne dørene for publikum i løbet af 1990.

Egnsmuseet Holsted-Brørup-Vejen
Egnsmuseet Holsted-Brørup-Vejen ejes og drives af Holsted-Brørup-Vejen Egnens Museumsforening. Museumsforeningen blev stiftet i 1979.

Museet, der er indstillet til statsanerkendelse som kulturhistorisk lokalmuseum, er under etablering. Museets kontor m.v. er i øjeblikket beliggende i midlertidige lokaler i Vejen, hvor det i øvrigt er planen at etablere museets hovedafdeling, medens der på længere sigt påregnes

etablering af filialer i såvel Brørup som Holsted Kommuner.

Museets geografiske virkeområde – som i øjeblikket hovedsagelig indgår i Esbjerg Museums virkeområde – er de tre ovennævnte kommuner. Museets emnemæssige virkeområde er egnens bebyggelseshistorie indenfor oldtiden, middelalder og nutid.

Museets samlinger er endnu beskedne og er på nuværende tidspunkt ikke repræsentative til opfyldelse af de overordnede formål, men der er tilsagn om deponering fra andre museer, som har genstande fra egnen. Museumsforeningen har desuden fire såkaldte indsamlingsgrupper – arkæologi-, bygnings-, tekstil- og møllegruppen – som fortsat arbejder.

Det er planerne på længere sigt at integrere de tre lokalhistoriske arkiver – et i hver kommune – i museet.

Museet har ansat en faglig leder fra nytår 1986, hvis hovedopgave det indtil videre er at forestå de administrative og praktiske opgaver i forbindelse med museets fysiske etablering og konstituering i forhold til de lokale myndigheder.

Det har dog også været muligt at afholde en række særudstillinger i eksterne lokaler, bl.a. »Askov fra istid til nutid« (på Askov Højskole) og »Holsteds bebyggelseshistorie på tværs fra oldtid til nutid« (i Holsted Gl. Skole).

I øvrigt har museumsforeningen siden 1980 udgivet 2-3 årlige numre af »Museumsavisen«, hvori der redegøres for status vedrørende etableringen af museet og andre aktiviteter. »Museumsavisen« udsendes til samtlige medlemmer af museets støtteforening (p.t. omkring 400) og til biblioteker, offentlige myndigheder m.v.

Blicheregnens Museum

Blicheregnens Museum, som ejes af Kjellerup Kommune, har i år søgt om statsanerkendelse som kulturhistorisk lokalmuseum. Museet, der i øvrigt tidligere (1979) har søgt om statsanerkendelse, er beliggende Blichersvej 30, Thorning, har åbent i sommertiden (1/5-30/9) tirsdag-søndag samt helligdage fra kl. 13-17.

Museets geografiske virkeområde er Kjellerup Kommune samt »egnen vest herfor«. Kommunen er i øvrigt også museets hovedtilskudsgiver.

Museet er oprettet i 1979 – ved en sammenlægning af tre små lokale museer (Hinge Museum, Kjellerup Museum og E Thueningshus) – og åbnede for publikum samme år. Besøgstallet var i 1986 16.500 besøgende. Det lokalhistoriske arkiv er en afdeling af museet.

Museets samling er domineret af genstande fra nyere tid, med hovedvægt på 1800-tallets og 1900-tallets bondemiljø. Blandt museets specialsamlinger skal især fremhæves Blichersamlingen dvs. genstande med tilknytning til Blicher, hans personer og lokaliteter fra hans forfatterskab, samt en række førsteudgaver og genstande vedrørende de tyske kolonister kartoffeltyskerne og deres opdyrkning af heden. Museets permanente udstilling hidrører fra museets åbning i 1979; museet afholder årligt 2-3 særudstillinger.

Museets støtteforening har lidt over 300 medlemmer. Det faste personale udgøres af to personer: en faguddannet museumsleder og en halvtidsansat kustode, hvortil kommer 1-2 personer i jobtilbud.

Danekræ

I Museumsmagasinet 25, 1983, og 26, 1984, foreslog Tove Hatting en lovgivning for »danekræ« på linie med den eksisterende danefæ-ordning. Mens danefæ er de kulturhistorisk mest betydningsfulde* menneskeskabte, *herreløse genstande fra fortiden, er danekræ blevet en betegnelse for de tilsvarende* naturskabte *danske genstande, hvis kulturelle værdi er lige så uomtvistelig. Det forventes at danekræ bliver sikret ved den kommende revision af museumsloven.

Af Poul Graff-Petersen
Geologisk Museum

»Uden Naturen – jordkloden, hvorpå floraen og senere faunaen udvikledes – var menneskeheden med dens sociale og kunstneriske udvikling ikke opstået. Dette sikrer naturhistorien og naturvidenskaben en naturlig plads i museumsverdenen«. Citat fra *Oplysninger om Danske Museer 4, Perspektiver 1983-1994.*

Perspektivet i citatet er dog langt videre. For de naturvidenskabelige museer har til opgave at dokumentere naturen og dens udvikling såvel i dag, som for hundrede tusinder, for millioner og for milliarder år siden.

Nok er disse museer nationale og regionale, med alle de naturlige forpligtelser der følger heraf. Men det må ikke glemmes, at enhver detalje i den lokale natur tillige er en ligeværdig facet af den globale natur – både nutidens og fortidens.

Debat: Lovrevisionen

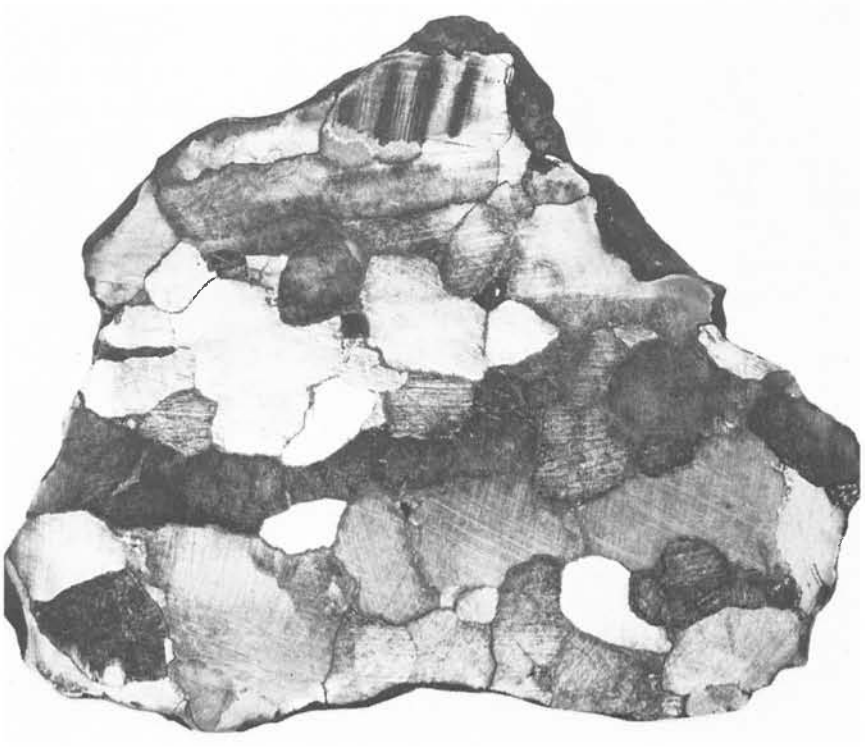

Udsavet og præpareret udstillingsstykke (18 cm bredt) af meteoritten Jerslev. Kun godt 20 af verdens henved 800 kendte jernmeteoritter har denne struktur, der er betinget af den kemiske sammensætning og en afkølingshastighed på få grader pr. million år. Geologisk Museum. Foto O. B. Berthelsen.

Derfor er udviklingen siden slutningen af 1700-tallet også gået fra raritetskabinetter og naturaliesamlinger til specialiserede dokumentationscentrer, hvor genstande og data vedrørende den foranderlige natur indsamles og registreres, bearbejdes og formidles, og sikres for al fremtid. Selvfølgelig kan alt dette ikke gennemføres fuldt ud, men de naturvidenskabelige museer har en højt udviklet evne til at prioritere.

Denne evne vil i lige så høj grad blive anvendt, når de kommende regler om danekræ skal administreres. Et *danekræ* er en i Danmark fundet botanisk eller zoologisk genstand af fossil eller subfossil oprindelse eller en geologisk genstand, der har en så exceptionel videnskabelig eller udstillingsmæssig værdi, at den må tilhøre os alle sammen – staten. Et danekræ har samme kulturelle værdi som et danefæ, ikke mere men heller ikke mindre.

Offentligheden værdsætter i høj grad indholdsrige naturmuseer, som det bl.a. kan ses af det samlede antal besøgende, over 750.000 i 1987. Med denne stadig stigende interesse for naturvidenskab vil det nu være nødvendigt, at danekræ bliver sikret bedst muligt. Museerne har derfor foreslået regler herom i forbindelse med den kommende revision af museumsloven.

Det vil være helt unaturligt at opstille en liste over naturhistoriske genstande, der kan blive danekræ – hvis de er gode nok. Det kan ikke gøres alene af den grund, at bl.a. unika som endnu ikke er fundet, og hvis eksistens ikke kendes, kan blive danekræ. Men eksempler kan give en idé om det exceptionelle.

Hvis der i Danmark for 62 millioner år siden levede en krokodille, vil dens skelet kunne blive danekræ. Forskellige steder er der hidtil blot fundet 6 tænder, en overarmsknogle og et kæbefragment, og de kan jo være tilført som kadaverdele eller på anden måde. Et helt eller næsten komplet skelet kan måske vise, om krokodillen fouragerede blandt fiskestimerne omkring Fakse Banke, og da krokodillerne nok var 3-4 meter lange, vil et skelet være en markant udstillingsgenstand.

Den Krøltoppede Pelikan levede i Danmark for mere end 6000 år siden. Enkelte knogler fra bopladsfund (Ertebølletid) viser, at beboerne med forhåbentlig stort velbehag kan have spist pelikankød. Men der kendes kun et enkelt, ufuldkomment skelet af den Krøltoppede Pelikan.

Et blomstrende bambusskud bliver af betydning, når det er forstenet og findes i 55 millioner år gamle geologiske aflejringer på Nordmors. Det er det ældst kendte – og tilmed blomstrende – bambusskud i verden, og det har meget stor videnskabelig værdi for en bedømmelse af græssernes og bambusslægternes udviklingshistorie.

Gedigent kobber er hidtil kendt som ganske få, mikroskopiske korn i bornholmsk granit. Kan der findes en blot få centimeter stor kobberklump, der bør udstilles for alle at beskue?

Meteoritter er så betydningsfulde, at de får individuelle navne efter fundstederne og registreres internationalt. I Danmark har vi to stenmeteoritter, Mern (faldet i 1878) og Aarhus (faldet 1951), samt jernmeteoritten Jerslev (fundet 1977). Enhver meteorit bringer sit budskab om solsystemets oprindelse og udvikling, og det kender ingen tilstrækkeligt til endnu. Hvornår og hvor

kommer den næste danske meteorit? Den bør ikke blive bogstøtte på en reol.

Som det antydes med disse få eksempler, skal et danekræ være helt exceptionelt. Med den kommende ordning bliver der ikke tale om, at museerne vil fylde deres samlinger ved at erklære enhver pæn naturgenstand for danekræ. Absolut ikke!

Der er fra naturmuseernes side intet ønske om at hindre offentlighedens glæde ved og interesse i at samle naturhistoriske genstande. Tværtimod! I meget vid udstrækning bistår museerne da også med besvarelse af spørgsmål, vejledning og genstandsbestemmelse. Det er tidsrøvende og ressourcekrævende – men tilfredsstillende. Og hvis ikke de skulle – hvem skulle så? De er nationens naturhistoriske hukommelse, som skal kunne benyttes på ethvert niveau.

Verdens ældste, kendte bambus – tilmed et blomstrende bambusskud – der voksede i Danmark for 55 millioner år siden. Største fragment er 27 mm langt. Det er ikke altid, at en videnskabelig exceptionel genstand er visuelt spektakulær. Fur Museum. Foto Erik Fjeldsø Christensen.

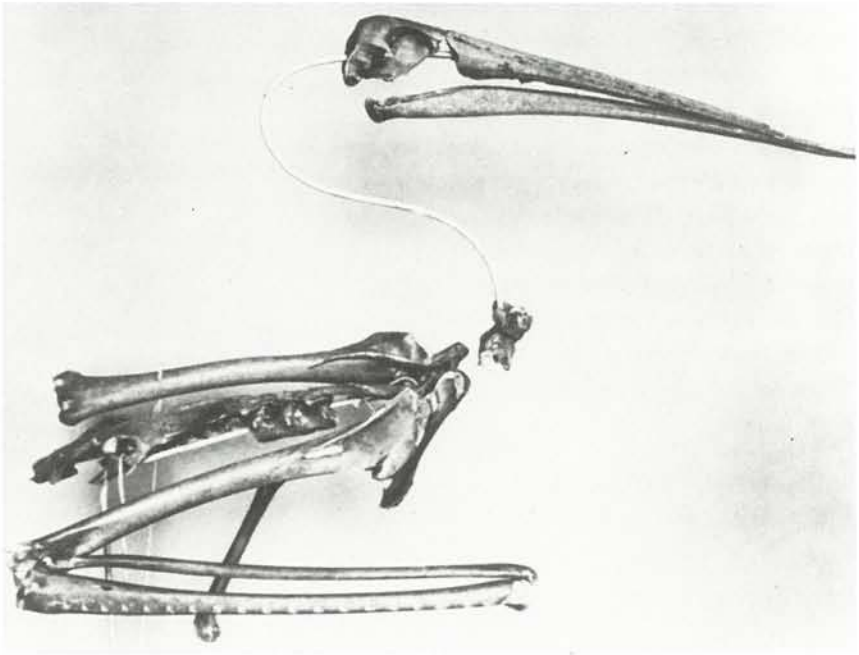

Dele af et skelet af Krøltoppet Pelikan (Pelicanus crispus), der levede i Danmark for mere end 6000 år siden. Kranielængden med underkæbe er ca. 45 cm. Zoologisk Museum. Foto Ulrik Møhl.

Danekræ vil komme til at indgå som få, men uundværlige hjerneceller i denne hukommelse. Udvælgelsen heraf må derfor foretages af et kvalificeret naturvidenskabeligt forum omfattende botanik, geologi og zoologi. Dette forum skal også fastsætte den kontante godtgørelse, som den omhyggelige finder skal modtage som tillæg til den store hæder.

Sammen med reglerne om danekræ foreslås også regler om behandlingen af fund af en for stedet helt usædvanlig naturgenstand ved f.eks. grave- og anlægsvirksomhed. Kendskab til genstandens omgivelser kan være fagligt værdifulde, og reglerne vil sikre en hurtig undersøgelse heraf, så arbejdet kan fortsætte.

Den opmærksomme læser vil have bemærket, at danekræ-reglerne ikke omfatter sikringen af nulevende, recente, særlig betydningsfulde, men udryddelsestruede planter og dyr. De er imidlertid allerede sikrede gennem naturfredningsloven og jagtloven.

Det hele er og bliver såmænd ikke så kompliceret. Skulle man imidlertid være eller komme i tvivl, vil der også altid være hjælp at hente på det nærmeste statslige eller statsstøttede naturvidenskabelige museum.

Krokodille-bajer fra Faxe, 1963. Anledningen var et betydningsfuldt fund af en 62 millioner år gammel krokodilletand i kalken i den geologisk berømte Fakse Banke. Foto Trine Gåsland.

Registrering af bygninger ældre end 1940

Samtidig med revisionen af museumsloven forventes det at Folketinget skal tage stilling til en lov om registrering af bygninger ældre end 1940. Lovens sigte er bl.a. at beskytte de gamle bycentre mod alt for hårdhændede renoveringer iværksat af kapitalstærke interesser. Det forventes at museerne kommer ind i billedet som deltagere i undersøgelsen.

Af Hannelene Toft Jensen
Planstyrelsens 5. kontor

Planstyrelsen er i gang med forberedelsen til en landsdækkende registrering af bygninger opført før 1940. Man kan allerede høre de samstemmende suk fra det ganske land. Hvad skal det nu gøre godt for, og ligger der ikke allerede registreringer af snart det ene og snart det andet, som på grund af ressourcemangel aldrig blev færdigt eller ikke kom i brug.

Baggrunden for Planstyrelsens forberedelser er en folketingsbeslutning fra december 1986, hvor en debat om den hastige omformning af vore byer udmundede i en motiveret dagsorden om

- at gennemføre en kommunal registreringspligt for ejendomme og kvarterer opført før 1940 og i forbindelse hermed at oprette et statsligt dokumentationscenter,
- indføre en pligt til at foretage bevaringsplanlægning i kommuneplanerne ud fra helhedsvurderinger,
- sikring og vedligeholdelse af bevaringsværdige ejendomme opført før 1940.

Dagsordenen blev vedtaget med 119 stemmer, imod stemte kun 4.

Dagsordenspunkterne blev omsat til lovforslag i ændringsforslag til bygningsfredningsloven og til kommuneplanloven i januar 1988. Lovforslaget bortfaldt da der blev udskrevet valg, men forventes at blive fremsat i den kommende folketingssamling.

På denne baggrund satte Planstyrelsen gang i et forsøgsarbejde, der i sommeren 1987 omfattede registreringer i kommunerne Præstø, Suså og Fladså, der alle er typisk landligt prægede kommuner. I sommeren 1988 er forsøget videreført med bykommunerne Roskilde, Nakskov og Esbjerg.

Lovforslaget angiver, at den endelige registrering skal forestås af kommunerne efter vejledning af Planstyrelsen. Et af formålene med forsøgsarbejdet har derfor været at udvikle et registreringsoplæg og registreringsskema, der er tilstrækkeligt entydigt til at kunne bruges af alle

Byhusets fortælleværdi ligger ofte i detaljerne – i den tidskarakteristiske facadeudsmykning og vinduernes sprosseinddeling. Er detaljerne fjernet, mister huset sin karakter. Billedet viser Gasværksvej 7. Fotos Kell Elgstrøm, Planstyrelsen.

kommuner. Da man hurtigt forlod ideen om slavisk at registrere alle enkeltbygninger i samme detaljeringsgrad, har et af de store problemer været at komme til en forståelse af, hvordan helheder og komplekser kunne defineres og derefter operationaliseres som registreringsenheder. Helheder og komplekser her forstået som større og mindre bygningsmæssigt ensklingende kvarterer og karreer.

Registreringsdesignet består af en forundersøgelse, der leder til en registrering. Denne kan forme sig på tre måder, som en registrering af helhed, kompleks og enkeltbygning, eller som en registrering af helhed og enkeltbygning, eller som en registrering af enkeltbygninger alene.

Forundersøgelsen skal indeholde en historisk gennemgang, en beskrivelse af bebyggelse og byggeskik og en redegørelse for topografien og bystrukturen. Endvidere skal forundersøgelsen indeholde en områdeinddeling og en kvarterinddeling samt bilag af historiske og aktuelle kort.

Forundersøgelsen skal laves lokalt, og alt efter om institutionerne findes i kommunen, vil det være naturligt, at det er museet, lokalarkivet eller kommunens forvaltning, der med bistand fra Planstyrelsen udarbejder den. Den enkelte institution skal ikke selv afholde udgiften. I mange kommuner findes der allerede fine byhistoriske gennemgange, og det vil i disse tilfælde ikke være meget, der skal føjes til, medens det i andre bliver et mere grundlæggende arbejde.

Forundersøgelsen er en vigtig del af registreringen, idet det er i dette led den grundlæggende struktur bestemmes, og de forskellige områdekarakteristika fastlægges. Efter at områderne er fastlagt, skal der foretages en udvælgelse. Denne udvælgelse omfatter en verbal beskrivelse af de

Vesterbrogade 141.

forskellige områder, hvor deres byplan- og bygningsmæssige karakteristika trækkes frem. Inden for hvert område markeres delområder, disse beskrives, og der foretages en analyse og en vurdering. Indeholdt i beskrivelsen skal der også på dette tidspunkt kunne være en udpegning af betydningsfulde helheder og enkeltbygninger.

Det er værd at bemærke, at disse beskrivelser og udpegninger foregår, før den egentlige registrering går i gang, og at de foretages af lokalkendte folk. Selv om undersøgelsesdesignet er landsdækkende, vil det blive meget forskellige resultater, der kommer ud af det. I en kommune vil der blive lagt speciel vægt på den rolige bygningsmæssige udvikling fra århundrede til århundrede, medens en anden vil vælge at understrege den lokale industris påvirkning af byplan og byggeskik, og endelig vil en tredje måske lægge vægten på udviklingen omkring andelstidens karakteristiske bygningsanlæg og byggeskik. Med andre ord selv om det hedder en landsdækkende registrering af bygninger fra før 1940, vil der på det lokale plan være rige muligheder for positive valg og fravalg i detaljeringsgraden.

Når forundersøgelsen og forregistreringen er på plads, kan den egentlige registrering foregå. Kommunerne kan vælge at registrere selv, eller de kan bede Planstyrelsens folk om det, idet det er Planstyrelsens hensigt at uddanne en gruppe arkitektstuderende til registratorer.

Alt efter udvælgelse foretages registeringen på helheds-, kompleks- eller enkeltbygningsniveau, idet der er udarbejdet skemaer til hvert niveau. En helhed kan f.eks. være et havneområde, et større boligområde eller byens handelscenter. Inden for helheden kan der være forskellige komplekser, f.eks. et enkelt firmas bygningsmasse eller et ensartet boligområde opført af samme boligselskab. Komplekset beskrives samlet

Debat: Bygningsregistrering

og måske vælges kun en enkelt bygning ud til detailregistrering. I helheder med meget forskelligartede bygninger, f.eks. bycenteret eller et ældre villakvarter, vil man vælge at registrere hver enkelt bygning, medens der for f.eks. villakvarterer, hvor samme bygmester har opført flere huse af samme slags, eller hvor der er mange huse af helt samme type, kan udvælges et antal karakteristiske enkeltbygninger til detailregistrering – herudover bliver alle bygninger registreret med de nødtørftigste kendetegn på et skema.

Når registreringen er tilendebragt indtastes registreringsskemaernes kodeværdier på edb. Skemaerne beholdes i kommunerne, medens edb-oplysningerne opbevares både i kommunerne og i Planstyrelsen.

Og hvad skal registreringen så bruges til? Registreringen skal på et plan bruges til at fastslå, at bevaringsværdige byområder og bevaringsværdige huse er af lige så stor planlægningsmæssig betydning som f.eks. områder udlagt til industri- eller fritidsformål. Operationelt omsat betyder det, at de i registreringen udpegede områder i de nye kommuneplaner skal markeres for sig med særskilt afmærkning eller farve. Kommunerne bliver ligeledes pligtige til at udarbejde bevarende lokalplaner, hvis områderne trues af væsentlige om- og nybygningsinitiativer. Registreringen set fra denne synsvinkel kan opfattes som en opsang til de kommuner, der hidtil ikke har vist større interesse for by- og bygningsbevaring.

På et andet og mindre operationelt plan skal registreringen bruges til at øge en egnsmæssig og kommunal kulturel selvforståelse. Der er bredt i befolkningen en stor interesse for og kærlighed til eget hus eller eget boligområde. Denne interesse og kærlighed er imidlertid i øjeblikket yderst sårbar. Der findes ikke midler til på kommunalt plan at komme disse folk i møde, når udefra kommende projekter truer deres område. Byernes omformning sker meget hastigt, og aktørerne er ikke blot kapitalstærke byggeselskaber, der ser fordelene i relativt centralt placerede nye bolig- og kontorkomplekser, men også den mere teoriskabende del af planlægnings- og arkitektfolket. Ideerne på dette område går i øjeblikket i retning af fortætning og fornyelse af utidssvarende byområder, og ført ud i livet lader disse forslag sjældent et ældre byområdes karakteristika uberørte.

Efter at normen i mange år har været byspredning – opførelse af det ene boligområde efter det andet og udstrakte villakvarterer med meget lange veje til arbejde, indkøb og service – er tendensen i dag en fornyet interesse for det bymæssige. Det viser sig socio-kulturelt ved, at stadig flere højtlønnede bosætter sig i renoverede boliger i bycentret og, som nævnt, i en stadig strøm af forslag om fortætning af allerede eksisterende bolig- og industriområder. Mange økonomisk trængte kommunalbestyrelser i de større bysamfund hilser denne udvikling med glæde.

Men skal byfornyelsespolitikken række længere end blot til at revitalisere kapitalgrundlaget i den ældre boligmasse, måske række til endog at støtte de beboere, der i øjeblikket bor i husene, må der på det lokale plan mere viden til. Den planlagte registrering skal ikke opfattes som et redskab til at hindre byomdannelser, men som et middel til på det lokale plan at blive mere bevidst om beslutningsgrundlaget.

Men er det alligevel ikke blot en registrering, måske mere omfattende, men alligevel på linje med så mange andre? Jo, på et plan er denne landsdækkende registrering af bygninger opført før 1940 en registrering på linje med de andre grundige og ofte perspektivrige registreringer af f.eks. kulturværdier, industrianlæg og fabriksboliger. På et andet plan adskiller den sig klart. Denne registrering har i modsætning til de andre fået koblet et handlingsparameter til sig. Den skal bruges til noget, og brugen er fastlagt før registreringen foretages. Den adskiller sig desuden ved både i designet og brugen af den at være en kobling mellem to hidtil skarpt adskilte fagområder, det historisk-fredningsmæssige og det planlægningsmæssige. Hverken planlæggerne eller frednings- og museumsfolkene vil kunne udføre eller bruge registreringen alene.

Nyt fra museerne

For første gang i 63 år bliver maleren Jørgen Sonne hovedperson i en kunstudstilling, der først vises i Thorvaldsens Museum, siden i Aarhus Kunstmuseum. Kunstneren er især kendt for sine folkelivsscener i nationalromantisk ånd, men også for sine øjebliksskildringer fra de dansk-tyske krige, samt ikke mindst farvepudsfrisen på Thorvaldsens Museum. Mange billeder er i forbindelse med udstillingen fundet i privateje.

Af Dyveke Helsted
Thorvaldsens Museum

Thorvaldsens Museum og Aarhus Kunstmuseum forbereder en stor Jørgen Sonne-udstilling, der vil omfatte tegninger, malerier, og kartoner, foruden felter fra den originale farvepudsfrise på Thorvaldsens Museum, der blev trukket af muren og sat på lærred, inden Axel Salto i 1951-59 udførte sin kopi.

De to museer har længe haft et samarbejde, idet en stor del af de aftrukne murbilleder til daglig er udstillet i Aarhus Kunstmuseum, medens skitser og kartoner dertil opbevares i magasiner i Thorvaldsens Museum. Da begge museer desuden har vægtige malerier af Sonne i deres sam-

Karton til Jørgen Sonnes frise, felt 40. Transport til Thorvaldsens Museum af modellen til pave Pius VII's gravmæle.

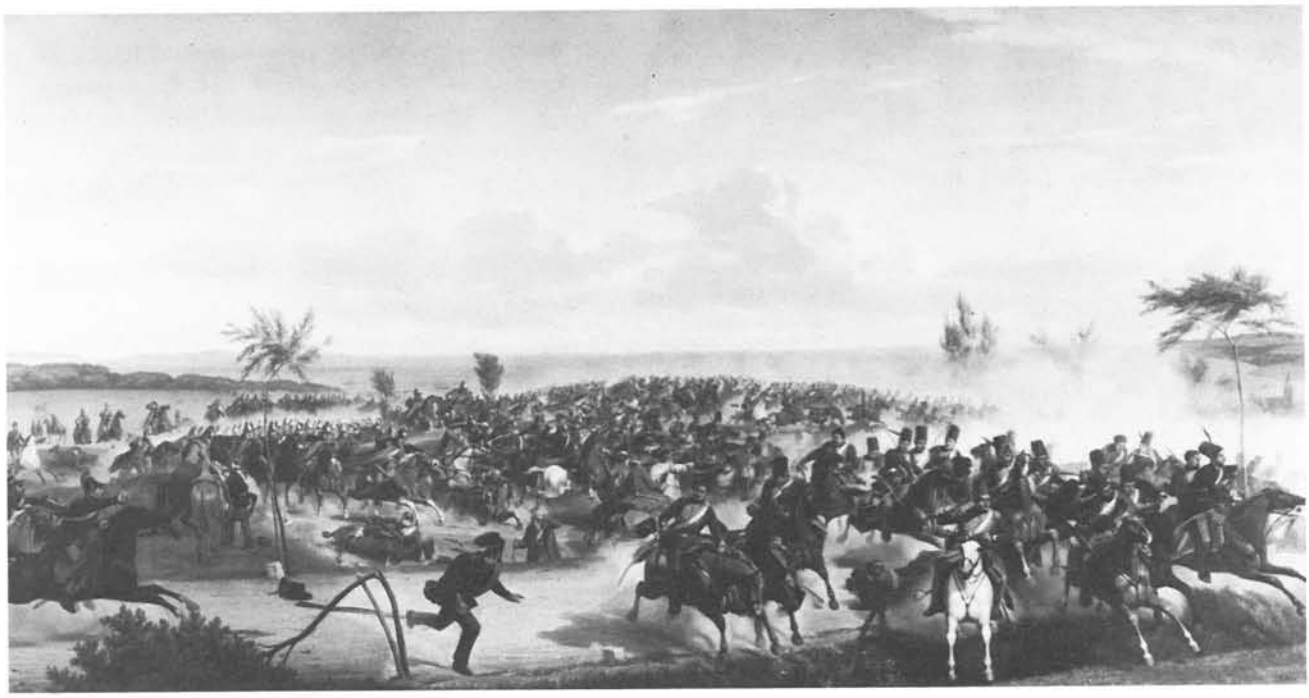

Cavalleri-fægtningen ved Aarhus 31. maj 1849 (malet 1853). Tilhører Aarhus Kunstmuseum. Fotograferne Thomas Pedersen og Poul Pedersen, Århus.

linger, var det fristende i fællesskab at skabe en udstilling, der kunne give et kritisk overblik over hele Sonnes livsværk. Det er 63 år siden, en Sonne-udstilling sidste gang kunne ses, dengang i Kunstforeningen.

Sonne, der af karakter var meget beskeden – så beskeden, at han bad sin husholderske om at bruge de tegnede studier til frisen som hyldepapir – har efterladt et meget stort livsværk. Hans dybe interesse for det folkelige liv fandt allerede udtryk i genrebilleder fra hans 13 år lange Italiensophold, og fik monumental form i Thorvaldsenfrisen, der er hans mest markante værk. Sonnes kendteste billeder er danske folkelivsscener af så stærkt stemningsindhold, at han kan betragtes som den betydeligste repræsentant for nationalromantikken i dansk malerkunst.
Men den milde maler gav også udtryk for sin patriotisme ved under de dansk-tyske krige at begive sig midt ud i slagtummelen med sine tegneredskaber. I krigsreportagerne udvælger han i overensstemmelse med sit sindelag helst billeder fra slag, der fører til dansk sejr eller viser krigens stille øjeblikke, hvilefulde eller tragiske. Disse øjebliksskildringer, der på denne tid både i Europa og Amerika var i færd med at blive erstattet af fotografiske reportager, har lige så stor dokumentarisk som kunstnerisk værdi.
Inden udstillingen er en konservering af de store og skrøbelige kartoner til frisen blevet indledt. De blev i 1913-15 under Joakim Skovgaards ledelse klæbet op på lærred. Under eftersøgningen af Sonnes værker er mange billeder, også landskaber og genrescener, fundet i privateje, og en værkfortegnelse vil være at finde i publikationen om Sonne.

Udstillingen vises i Thorvaldsens Museum 16. november 1988-8. januar 1989, i Aarhus Kunstmuseum 4. februar-27. marts 1989. Begge museer har lukket mandag og åbent 10-17 øvrige dage.

I forbindelse med udstillingen publicerer de to museer en illustreret monografi om Sonne. Bogen kan også benyttes som katalog til udstillingen, og den udarbejdes af Nina Damsgaard, Dyveke Helsted, Eva Henschen og Bjarne Jørnæs. Pris 180 kr.

Jensenius' tegninger på Teatermuseet

Ved hjælp af en bevilling fra Statens Museumsnævns rådighedssum og Bikubenfonden har Teatermuseet erhvervet en samling af teatertegninger fra Herluf Jensenius' hånd. Kunstneren mestrede i særlig grad bladtegningens kunst, at kunne fastholde skuespillerens karaktertræk i en tegning der er lavet ved lyset af en lommelampe på ganske få minutter...

Af Lisbet Grandjean
Teatermuseet

Karin Nellemose i »Fruentimmerskolen«. Det kongelige Teater 1933.

I 1986 fik Teatermuseet som gave af Bikubenfonden et stort antal teatertegninger, udført af bladtegneren Hans Bendix hovedsagelig for dagbladet Politiken. Overrækkelsen af tegningerne skete under udfoldelse af stor festivitas og med god pressedækning.

Det gav genklang helt over til Fyns land, hvor en anden af vore store bladtegneres – Herluf Jensenius' – teatertegninger befandt sig. En kontakt blev knyttet. Var Teatermuseet interesseret i disse teatertegninger? Ja, mon ikke.

Tegningerne blev gennemset. De ville være en guldgrube for museet. Men hvor skulle pengene komme fra? I det forløbne år var der blevet trukket kraftigt på alle muligheder. Museets personale var imidlertid ikke i tvivl, og en ansøgning blev sendt afsted til den nyligt oprettede rådighedssum for nyere kunst. Og ansøgningen blev vejet og fundet tung nok – næsten. Der manglede lidt, men nok engang stod Bikubenfonden parat til at runde op.

På museet var glæden og taknemmeligheden stor. Man havde nu fået samlet arbejder af de væsentligste bladtegnere i det 20. århundredes første halvdel, tegninger der i rigt mål kunne illustrere dansk teaters historie i 20'erne og 30'erne og især i perioden 40'erne til 70'erne, et tidsrum der var stærkt forsømt på museet.

Men er bladtegninger *kunst?* Der var faktisk nogle, som rynkede på næsen. Jo, bladtegninger *er* kunst. Endog en meget vanskelig kunst, som kun mestres af få. For det er ikke nok at kunne tegne, så det ligner. Kunsten ligger i på ganske få minutter at kunne fastholde noget væsentligt ved skuespilleren i rollen: en mimik, en gestik, et kostume, eller en situation. Med andre ord fastholde figu-

Ingeborg Brahms i »Jeanne d'arc på bålet«. Det kongelige Teater 1954-1957.

Osvald Helmuth.

Nyt fra museerne

Dirch Passer og Ole »Per« Neumann i »Sommer i Tyrol«. Aveny Teatret 1959.

ren på en sådan måde, at vi som publikum vil huske den mange år efter at forestillingen er taget af plakaten. Når vi ser tegningen.

Uden at det skal forstås deklasserende, kan man kalde denne kunst for kleinkunst. Det er i de små detaljer, den store oplevelse bevares. De levende detaljer, som sjældent opleves på et fotografi, fordi skuespillerne er stillet op til fotografering. Skabt i nuet i det mørke teaterrum kun ved lys fra en lille lommelampe. Det er den bedste dokumentation om det levende teater, man kan ønske sig.

Hvad skal der nu ske med de mange tegninger? De skal selvfølgelig udstilles. Af to grunde. Først og fremmest for at fejre Herluf Jensenius, der den 5. oktober i år blev født for 100 år siden. Han yndede fest og glæde omkring sig, og da Teatermuseet gør det samme, kan man slet ikke ønske sig nogen bedre anledning til at præsentere erhvervelsen. Men dernæst skal de vises frem, fordi den glæde, vi har ved at se på tegningerne, skal deles med vores publikum. Det bliver i en særudstilling, som vil kunne ses indtil marts 1989, hvor de københavnske museer går sammen om det fælles udstillingsprojekt »På rejse«.

Til de ovennævnte grunde er der endnu én, som har sigte mod Teatermuseets samlinger. For ved at vise de ting frem, vi får i tilgift til det, vi har, skaber vi opmærksomhed om vore samlinger, og vi inspirerer forhåbentlig herved dem, som ligger inde med værdifuldt materiale, til at overdrage det til museet, sådan som det netop skete i tilfældet med Jensenius' tegninger. Det er selvfølgelig ikke altid, der er gevinst, men på Teatermuseet har vi gjort gode erfaringer.

På bedding er også en bog om Jensenius' teatertegninger. Gennem de tegninger, museet har erhvervet, skal den belyse dansk teater fra en anden vinkel end den, Frederik Schyberg anlagde i *sin* Jensenius-bog fra 1943.

Om få år kan teatertegningen i dagspressen fejre 100 års jubilæum. Teatermuseet står med erhvervelsen af Jensenius' tegninger godt rustet til en fornøjelig udstilling, som rummer vægtigt materiale om hele periodens teaterliv, skabt af tegnernes kongerække fra Rasmus Christiansen i den fjerne ende til Erik Werner i den nutidige.

Elith Foss og Johannes Meyer i »Barselstuen«. Det kongelige Teater 1950.

Meddelelser fra danske museer

Udstillinger:
På Arbejdermuseet i København vises til 30. oktober udstillingen »Metal & Arbejde« der fortæller om smede- og metalarbejdere i 100 år.

På Louisiana i Humlebæk vises i tiden 8. oktober '88 til 15. januar '89 »Picasso 1961-1973« – en stor udstilling af Picasso's sene værker som er blevet til i samarbejde med Centre Georges Pompidou og Picasso-museet i Paris og Tate Gallery, London.

Den 29. oktober åbner Nationalmuseet udstillingen af Hjortspringfundet. Efter konservering vises nu igen Nordeuropas ældste plankebyggede skib sammen med talrige våben og andet udstyr, der ca. 300 f.v.t. blev nedlagt som våbenoffer i Hjortspring mose på Als.

På Rosenborg fremlægges på salen Kronings- og salvingstæpperne i tiden 15.10. til 23.10.
Fra 15.10. til 28.2. 1989 udstillingen »Konger og klæder på Rosenborg« i Kommandantboligen.

Publikationer
Esbjerg Museum har udgivet *»Forstæder i Esbjerg 1900-1960* – Bebyggelseshistorie og bevaringsværdier« af Peter Dragsbo. Bogen er udarbejdet og trykt med støtte fra Esbjerg Byfond og Planstyrelsen. 120 s., ill., pris 50 kr.

Læsø Museum har i anledning af sit 50 års jubilæum udgivet *Bjarne Stoklund: »Arbejde og kønsroller på Læsø o. 1200-1900«* 64 s., ill., pris 105 kr. ved bestilling hos Læsø Museum, bogladepris 126 kr.

Limfjordsmuseets småskrifter nr. 8, Limfjordsmuseet, Løgstør. *N. H. Lindhard: Løgstør Grunde og Frederik VII's Kanal.* 24 s., ill.

På Nationalmuseet er udkommet: *Fritze Lindahl: Skattefund, Sølv fra Chr. IVs tid.* Bogen indeholder en fuldstændig gennemgang af alle sølvfund fra Christian IV's og Frederik III's tid med indledende afsnit som sætter fundene i forbindelse med tidens almindelige historie. Pris 288 kr.
»Fru Kirstens Børn« med bidrag af Birgitte Bøggild Johannsen, Anette Kruse, Charlotte Paludan, Lise Warburg og Else Østergaard. En undersøgelse af to fornemme begravelser fra 1600-årene – Kirsten Munks børn med Christian IV: Frederik Christian, der døde som to-årig og Maria Cathrine, død tre måneder gammel.

I forbindelse med Brede-udstillingen *»På Herrens Mark«* i anledning af 200-året for stavnsbåndets løsning er udgivet en temabog med artikler af historikere, etnologer m.fl. 127 s., ill., pris 70 kr.

Bornholms Historiske Samfund i samarbejde med Bornholms Museum har udgivet *»Bornholms Landbrug gennem tiderne«* med 14 artikler om bornholmsk landbrug fra oldtid til idag, om dyr, planter, plove, vogne, højskole, husmænd, andelsbønder samt middelalder, 1600-tals og 1700-tals bønder. 272 s., ill., begrænset oplag, pris 175 kr.

Silkeborg Kunstmuseum har udgivet *»Bibliografi over Asger Jorns skrifter«*. En ny revideret og stærkt forøget udgave af Guy Atkins' og Erik Schmidts Bibliografi til 1963. Den nye udgave, der dækker årene 1932-1985, registrerer alle kendte danske og udenlandske publikationer med tekst af Asger Jorn. 200 s., ill., pris 250 kr.

Aabenraa Museum har i slutningen af 1987 i anledning af 100 års jubilæum udgivet en artikelsamling om det at opbygge museer og samlinger. De ni artikler belyser emnet ud fra et bredt spektrum af synsvinkler: historiske, etnologiske, kunstneriske, filosofiske og formidlingsmæssige – *»Mellem pulterkammer og Muse-Tempel«*, red. Birgitte Kragh Rasmussen. 142 s., ill., pris 85 kr.

Også i slutningen af 1987 er på Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S udkommet: *Holger Rasmussen: Gammelt Dansk Tin.* I bogen fortælles om danske kandestøbere, deres organisation, oplæring i faget m.m. 123 s., ill., pris 198 kr.

Netop udkommet er første bind i Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie 1-16, hovedredaktion rigsantikvar Olaf Olsen.

Årbøger
Arbejdermuseets årbog 1986-87, red. Annette Vasström, Anne-Lise Walsted og Peter Ludvigsen.

FRAM – Fra Ringkøbing Amts Museer, 1987. Tema-nummer om landbrugshistoriske emner fra Ringkøbing amt. Red. Ellen Damgaard, Jens Aarup Jensen, Jesper Knudsen og Søren Toftgaard Poulsen.

Alle tiders Odsherred 1988, red. Ole Strandgaard.

Efterlysninger
Museumsinspektør Lise Andersen, Hadsund Egns Museum arbejder med en registrant over blytækkermestre og deres mærker og efterlyser blytækkermærker i danske museer. Blytækkermærkerne består oftest af navnetræk og årstal indstøbt i en blyplade (som ophøjet skrift). Oplysninger om sådanne mærker i museer og på kirkelofter bedes sendt til: Lise Andersen, Hadsund Egns Museum, Rosendalsalle 8, 9560 Hadsund.

Museet på Koldinghus har undersøgt et brændt bulhus, sandynligvis en smedie fra ca. 1300, anlagt på Nikolaj kirkes kirkegård, syd for kirken, umiddelbart op til kirkegårdens afgrænsning.
Kender nogen noget til tilsvarende værksteder anlagt i forbindelse med kirkerne, ud over klokkestøbergruber og blysmeltegruber?

Desuden spørges om nogen har kendskab til tagskifer, fundet i sikkert daterbare sammenhænge på dansk grund, og ældre end 1497.
Henvendelse til Vivi Jensen, Museet på Koldinghus, Postbox 91, 6000 Kolding.

Modtaget af redaktionen
Erich Karsholt & Peter Kjærgaard: *Hvor regnbuen ender. En bog om kultursponsering.* Amadeus debatbøger. 272 sider. Kr. 178,-.

Jydepotten, 25 min. videofilm om fremstilling af jydepotter produceret af Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre. Kr. 485 (VHS), kr. 585 (U-matic), udlejning kr. 150 (incl. moms). Filmens hovedperson er pottemageren Grete Andersen, der er en af de meget få nulevende personer, der endnu mestrer kunsten at fremstille jydepotter efter de gamle traditioner.

Pottemageren Grete Andersen har i længere tid været knyttet til Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre.

Indhold

Årgang 1, nr. 2, oktober 1988

»Danske Museer« er et blad der henvender sig til enhver der interesserer sig for den danske museumsverden. Bladet vil fortælle om de kunsthistoriske, de kulturhistoriske og de naturhistoriske museer med udsyn til den udenlandske museumsverden.

Læs i de kommende numre bl.a.: Aktuel debat. Museumsloven. Nye museer. Kunstmuseet Trapholt i Kolding. Det fynske forhistoriske museum på Hollufgård. Greve Museum. Udvidelse af Nivaagaard samlingen. Vigtige arkæologiske fund og udgravningsmetoder. Fregatten Jyllands restaurering. Moderne kunst og dens publikum. Nationalmuseets ombygning. Wolfgang Helbig – Carl Jacobsens agent. Permapapir. Museer og turisme. Nye museumstyper.

Debat:
Ulla Thyrring
I anledning af lovrevisionen 2
Lars M. Banke
Statsanerkendelser på vej? 3
Poul Graff-Petersen
Danekræ 9
Hannelene Toft Jensen
Registrering af bygninger ældre end 1940 12

Nyt fra museerne:
Dyveke Helsted
Jørgen Sonne 1801-90 15
Lisbet Grandjean
Jensenius' tegninger på Teatermuseet 17

Meddelelser 18

Omslagsillustration: El-museet ved Gudenaacentralen ved Tange Sø i Bjerringbro. Se side 6-7.

Det kulturhistorisk enestående maleri af Reinhold Tiim, visende Christian IV's musikere, der er gengivet på omslaget af »Danske Museer« nr. 1, er netop blevet erhvervet af Ny Carlsbergfondet til Musikhistorisk museum.

Danske Museer

Udgivet af Museumstjenesten. Udkommer ca. 6 gange om året. 1988 udsendes 2 numre.

»Danske Museer« erstatter det tidligere tidsskrift »Museumsmagasinet«.

Redaktion: Bendt Alster (ansvarshavende) og Tove Borre.

Redaktionskomite: Jan Garff, Statens Museum for Kunst, Tove Hatting, Zoologisk Museum, Jacob B. Jensen, Industrimuseet, Horsens, Flemming Johansen, Ny Carlsberg Glyptotek, Claus Olsen, Skagens Museum, Svend Tougaard, Fiskeri- og Søfartsmuseet, Esbjerg, Vibeke Woldbye, Kunstindustrimuseet.

Redaktionens adresse: Bendt Alster, Nationernes Allé 1, 3000 Helsingør, tlf. 02 10 24 30. Tove Borre, Ørslev Kloster, Hejlskovvej, 7840 Højslev, tlf. 07 53 85 65.

Abonnement årligt: 100 kroner. Ekspedition: Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lysgård, 8800 Viborg. Tlf. 06 66 76 66.

Princip-lay-out: Mia Okkels IDD

ISSN 0904-0579

Sats og tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s